

ERANSKINA 1:

XABIER LETEREN KANTAGINTZAREN AZTERKETA: GAIAK ETA AHOZKOTASUNA

Eranskin hau irakurlearen lana errazteko helburuz sortuta dago. Tesiaren aldamenean edukitzeko diseinatua dago. Korpua osatzen duten Xabier Leteren abestiak jasotzen ditu. Ezkerreko aldean jatorrizko bertsiotako bat jarri da eta eskuinekoan *Abestitzak eta Poema Kantatuak* liburukoa. Aldaketarik apenas izan den kasuetan ez da bi aldiz transkribatu. Aldaketak izan diren kasuetan haietako zenbait grisez markatu dira. Gehienenak ortografiari dagozkio. Euskara Batua finkatu gabeko garaietan ohikoak ziren zalantzen erakusgarri dira. Maketatzailearen akatsak izan daitezkeenak ere suma litezke tarteka. Beste batzuk, ordea, edukia erabat edo apur bat aldatzeko egindakoak dira eta bereziki interesgarriak izan daitezke. Badira, jasotakoez gain, tarteko aldaketak ere. Haietako batzuk tesian aztertu dira.

Figura 1

Korpuseko hitzak maiztasunaren arabera ponderatuak

Letrak eta haien hurrenkera:

1. Euskalerra nere
2. Lore gorrien balada
3. Poeta hoiek
4. Giza aberea
5. Maiteaz galdezka
6. Seaska kanta
7. Alzateko jaun
8. Nafarroa, arragoa
9. Ni naiz
10. Sinisten dut
11. Ez nazazu utzi (I)
12. Gaua
13. Festa bukatzean (Festako gaua)
14. Chile
15. Ez dut amets haundirik
16. Gizon arruntaren koplak
17. Haur andaluz bati seaska kanta
18. Izarren hautsa
19. Langille baten seme
20. Otsoak eta txanogorritxu
21. Cançó a Catalunya
22. Gauaren ordezeko eguna
23. Haizea dator ifarraldetik
24. Herri zahar hontan
25. Lore bat, zauri bat
26. Teologia, ideologia
27. Xalbadarren heriotzean (I)
28. Xalbadarren heriotzean (II)
29. Aberri ilunaren poema
30. Agian
31. Amodio, amore
32. Biographia
33. Eskeintza, nere aita zenari
34. Ez esan, maite
35. Habanera
36. Neguaren zai
37. Henry Millerri eskutitza
38. Jardin bat zuretzat
39. Malkoak euri balira
40. Zuk badiozu

1. Euskalerra nere

Euskalerra nere, ezin zaitut maite,
baina nun biziko naiz zugandik aparte.
Anaien aurpegian
begirada hotza:
bihotz berotasuna
izaten da motza.

Arratsaldeak berez dakarren tristura
neretzat izaten da bakardade hura:
nunbait ase nahirik begiak.
Balio al du gure egiak?
Bidea aukeratzean
gelditu nahi nuke nere lurtean.

Ezin erabakiak esandako hitzak
pauso ilunak ditu gizonen bizitzak,
neurri zuzen baten beharrak
lortutzen dizkit nere indarrak.
Erreka zabal garbia
zuzan egon bedi gure argia.

Urruti joan ezkerre berriz etortzean
nolako etsipena nere bihotzean...
Egin dezagun aurrera,
gera hontan saiatuko gera.
Tristeia etxerik eza,
lurte emango dit bere babes.

Egun bakoitzak badu bere zeregina,
justiziko bide bat denontzat berdina.
Denon artean izanikan
ezin ukatu gure lanikan.
Illunpetako jarduna
heriotzak pakez beteko duna.

Euskalerra nere, ezin zaitut maite,
baina nun biziko naiz zugandik aparte.
Anaien aurpegian begirada hotza:
bihotz berotasuna izaten da motza.

Arratsaldeak berez dakarren tristura
neretzat izaten da bakardade hura:
nunbait ase nahirik begiak. Balio al du gure
egiak?
Bidea aukeratzean gelditu nahi nuke nere lurtean.

Erabaki baten bila zenbat urrats galdu
arbasoern aberria ez nuke nahi saldu...
arauaren beharrak lortzen dizkit indarrak,
gogoia zekentzen susmoz
iturri bizi agortzean.

Urruti joan ezkerre berriz itzulzean
nolako etsipena nere bihotzean...
egin dezagun aurrera, gera hontan saiatuko gera.
Tristeia etxerik eza, denok behar dugu haren
babesa.

Egun bakoitzak badu bere zeregina,
ekintzetan gauzatzen da bizitzaren grina...
errespeta bizi, elkarri merezia,
guztiok berdina gera:
hauskorak, hilkorak azkenean.

2. Lore gorrien balada

Zelai ertzeko lore gorriak
neguak zapuztu ditu.
Neskatxaren ezpain eriak
zeinek laztanduko ditu?
Gure herriko baratzak dira
lorerik gabe gelditu.

Udaberriko lili garbia,
gure lurrian heldua,
gaueko amets bat bezela
egunsentian galdua,
gizon dirudun baten etxean
hain gazterik usteldua.

Loreak zeinek jarri zituen
elizako aldaretan,
nagusiak ekarritako
zilarrezko ontzietan?
Orain larrosik ez dut ikusten
Euskalerriko kaletan.

Diruak mintzo egiten badu
neskatxaren bihotzean,
birjinak hautsiko dituzte
ezkontzako arratsean:
gizonak zeinek maiteko ditu
kartzelatik irtetzean.

Haizeak negar egiten badu
hemendikan pasatzean,
erantzuna emango dizu
arrazoia galdetzean
zenbat bekatu ikusten duen
euskaldunaren etxean.

Zelai ertzeko lore gorriak
neguak zapuztu ditu.
Neskatxaren ezpain eriak
laztanez zeinek garbitu?
Gure herriko baratzak dira
lorerik gabe gelditu.

Udaberriko lili garbia,
gure lurrian heldua,
gaueko amets bat bezela
egunsentian galdua,
gizon dirudun baten etxean
hain gazterik usteldua.

Loreak zeinek jarri zituen
elizako aldaretan,
nagusiak ekarritako
zilarrezko ontzietan?
Orain larrosik ez dut ikusten
Euskalerriko kaletan.

Diruak mintzo egiten badu
neskatxaren bihotzean,
birjinak ustelduko dira
ezkontzako arratsean:
gizonak zeinek maiteko ditu
kartzelatik irtetzean.

Haizeak negar egiten badu
hemendikan pasatzean,
erantzuna emango dizu
arrazoia galdetzean
zenbat bekatu ikusten duen
euskaldunaren etxean.

3. Poeta hoiak

Gizona kartzelan sartu dute.
Zer esan du?
Zer egin du?
Semeentzat ogia eskatu du.
Eta poeta, eta poeta
etxean gelditu da ateak itxita.

Gizona zigorrez jo dute.
Zer esan du?
Zer egin du?
Guztiontzat egia eskatu du.
Eta poeta, eta poeta
kalean gelditu da, begiak itxita.

Gizona kartzelan hantxen dago.
Zer esan zun?
Zer egin zun?
Justizia apur bat eskatu zun.
Eta poeta, eta poeta
isilik gelditu da beldurrak eraginda.

Ai, poeta!
Ai, poeta!

Gogorra izango da zuretzat
askatasun eguna!

4. Giza aberea

Makurka ta poliki, arrastaka bidean bizkarrezurra oker serbitzuko lanean, serbitzuko lanean burutik altxa gabe munduan zehar doa giza-aberea. Begiak lurrean ta ezer ikusi gabe sudurrekin usman usai txar bat irentsiz, bihotz ustel usaia, odol ustel usaia badoa ta badoa giza-aberea. Eskuak jaso eta haizerik eziñ heldu eziñ ordu ihesen zatirik arrapatu, itzalean zapaldu, marruez arrastaka lokatzetan aztarka giza-aberea. Galdutako desio, lorearen beharra udaberri epelen arratsalde nabarrak, gorputz goratze xamurr mundua bezain zaharra, ardo sendoenaren alaitasun azkarra, keak eraman ditun musikaren oarrak, bular legun batzuen xarma eta daldarra xarma eta daldarra nork txukatu lezazke giza aberearen antsi eta negarra...	Makurka ta poliki, arrastaka bidean bizkarrezurra oker zerbitzuko lanean, zerbitzuko lanean burutik altxa gabe munduan zehar doa giza-aberea. Begiak lurrean ta ezer ikusi gabe sudurrekin usman usai txar bat irentsiz, bihotz ustel usaia, odol ustel usaia badoa ta badoa giza aberea. Eskuak jaso eta haizerik ezin heldu ezin ordu ihesen zatirik harrapatu, itzalean zapaldu, marruez arrastaka lokatzetan aztarka giza aberea. Atzapar estuetan bizitzaren zatiak otsoari burrukan garrasika kenduak eta bazter batean urduri kozkatuak munduan zehar doa giza aberea. Zakurren ibillera, oihuz zaunka ta zaunka zintzurrean loturik beldurraren gustoa mingainetik zintzilik lotsa eta nekea badoa ta badoa giza aberea. Amets bat berotzeko astirik izan gabe, iraungo duen egia bat ezin erditurik, biraoka beteaz bere bakardadea badoa ta badoa, heriotzaren bila giza aberea.
Makurka ta poliki, arrastaka bidean bizkarrezurra oker zerbitzuko lanean, zerbitzuko lanean burutik altxa gabe munduan zehar doa giza-aberea. Begiak lurrean ta ezer ikusi gabe sudurrekin usman usai txar bat irentsiz, bihotz ustel usaia, odol ustel usaia badoa ta badoa giza aberea. Eskuak jaso eta haizerik ezin heldu ezin ordu ihesen zatirik harrapatu, itzalean zapaldu, marruez arrastaka lokatzetan aztarka giza aberea. Atzapar estuetan bizitzaren zatiak otsoari burrukan garrasika kenduak eta bazter batean urduri kozkatuak munduan zehar doa giza aberea. Zakurren ibillera, oihuz zaunka ta zaunka zintzurrean loturik beldurraren gustoa mingainetik zintzilik lotsa eta nekea badoa ta badoa giza aberea. Amets bat berotzeko astirik izan gabe, iraungo duen egia bat ezin erditurik, biraoka beteaz bere bakardadea badoa ta badoa, heriotzaren bila giza aberea.	

5. Maiteaz galdezka

Eranegun goizetik maitea zen hilla.
Kalera irten nintzen Jainkoaren bila
nerekin aurrez-aurre esplika zedilla,
beingoz utzi zezala zeruko ixilla.

Zutaz, maite, egina dut galde. (bis)

Bakardade aundi bat neukan bihotzean,
negar egiten nuen zutaz oroitzean.
Galdera egin nuen etsipen hotzean,
“gizonok nora goaz mundutik hiltzean?”

Orduak pasa ziren, ezer ez nun entzun.
Nik ez dakit, maitea, konprenditzen dezun,
arratsaren ilunak eguna bildu zun,
Jainkoak inundikan etzidan erantzun.

Etxeruntz nijoela pentsatutzen nuan
“Jainkoa ez da bizi gizonen ondoan,
urruti zegok hura han bere zeruan
gu bakarrik utzirik umezurtz munduan”.

Herenegun goizetik maitea zen hila,
kalera irten nintzen Jainkoaren bila
nerekin aurrez aurre esplika zedila,
beingoz utzi zezala zeruko isila.
Zutaz, maite, egina dut galde.
Zutaz, maite, egina dut galde.

Bakardade haundi bat neukan bihotzean,
negar egiten nuen zutaz oroitzean.
Galdera egin nuen Jaunari hotzean,
gizonok nora goaz mundutik hiltzean?

Orduak pasa ziren, ezer ez nun entzun,
nik ez dakit, maitea, konprenditzen duzun,
arratsaren ilunak eguna bildu zun,
Jainkoak inundikan ez zidan erantzun.

Etxeruntz nindoala pentsatutzen nuan
Jainkoa ez da bizi gizonen onduan,
urruti zegok hura han bere zeruan
gu bakarrik utzirik umezurtz munduan.
Zutaz, maite, egina dut galde.
Zutaz, maite, egina dut galde.
Zutaz, maite, galdera egin dut,
baina Jainkoak ez zidan erantzun.

6. Seaska kanta

Amaren bularra
aurraren janari,
aurraren negarra
beti hunkigarri.
Baratz honen erdian
goseak nago ni
zure bular laztanen
antsiz ta egarriz.
Zure bular politak
zerrien jostailu,
edertasunak kontuz
gorderik behar du.
Zaude isilik, haurra
ez egin negarrik,
munduak ez du-eta
malkoen beharrik.
Aunditzen zeranean
ikusiko dezu
Ixilik egoteak
zenbat balio dun.
Segi zure bidetik,
obe da horrela,
gauza denen gainetik,
haizea bezela.
Amaren bularra
aurraren janari,
atarpe xamur hontan
lo hartu nahi dut nik.

Amaren bularra
haurraren janari,
haurraren negarra
beti hunkigarri;
baratz honen erdian
goseak nago ni,
zure bular laztanen
antsiz ta egarriz.

Zure bular politak
zerrien jostailu,
edertasunak kontuz
gorderik behar du;
zaude isilik, haurra!
ez egin negarrik,
munduak ez du-eta
malkoen beharrik.

Haunditzen zeranean
ikusiko duzu
isilik egoteak
zenbat balio dun;
jarrai zure bidetik,
hobe da horrela,
gauza denen gainetik,
haizea bezala.

Amaren bularra
haurraren janari,
aterpe samur hontan
lo hartu nahi dut nik.

7. Alzateko jaun (Xabier Lete).

Alzateko Jaun, hor zaude nunbait
zure lurrera itzultzeko zai.
gure izatearen testigu zuzena
makurtu gabeko zuhaitz lerdena
desertuko haizeak lehortu ez zuen lorea
itsasoaren kolorea, hor zaude zu.

Hamasei salbe ta hamalau kredo
erderaz entzunagatik
bezenekien hori ez zela sekulan guretzat egin.
Urrezko daukat eta diruak ez dira engainu txarra
bazter batera apartatzeko lehengo sinesmen
zaharra.

Merkatarien aldamenera amildegian goitik behera
oharkabeen eroriko gera;
baina guztiok jakin dezagun bidea nundik dijoan
Alzateko Jaun, hor zaude zu.

Bide batetik okertu gabe kanta dezagun bertsua
isil-isilik esan dezagun eukaldunen sekretua:
herri zahar baten oharpen haiek nora ditugun
galduak
zenbat itxura alda lezazken eguna hil zuen gauak.

Bidasoaren ezker-eskubi udaberrian lore gorriak
ixilikako ur izkutua:
mendeetan zehar kantu laguna, noizpait latinez
lurperatua
laister berpiztu behar duguna.
Larhun-gainean sorgiñen dantzak nabaitzen ditut
arratsaldean,
lurrak badaki kontu hoiien berri
eta hor dago ixil-ixilik.

Alzateko Jaun, hor zaude nunbait
zure lurrera itzultzeko zai.
gure izatearen testigu zuzena
makurtu gabeko zuhaitz lerdena
desertuko haizeak lehortu ez zuen lorea
itsasoaren kolorea, hor zaude zu.

Hamasei salbe ta hamalau kredo
erderaz entzunagatik
bazenekien hori ez zela sekulan guretzat egin.
Urrezko daukat eta diruak ez dira engainu txarra
bazter batera apartatzeko lehengo sinesmen
zaharra.

Merkatarien aldamenera amildegian goitik behera
oharkabeen eroriko gera;
baina guztiok jakin dezagun bidea nundik **dihoan**
Alzateko Jaun, hor zaude zu.

Bide batetik okertu gabe kanta dezagun bertsua
isil-isilik esan dezagun eukaldunen sekretua:
herri zahar baten oharpen haiek nora ditugun
galduak
zenbat itxura alda **ditzaken** eguna hil zuen gauak.

Bidasoaren ezker-eskubi udaberrian lore gorriak
isilikako ur izkutua:
mendeetan zehar kantu laguna, noizpait **latinez**
lurperatua
laister berpiztu behar duguna.
Larhun-gainean sorgiñen dantzak nabaitzen ditut
arratsaldean,
lurrak badaki kontu hoiien berri
eta hor dago **isil-isilik**.

8. Nafarroa, arragoa (Xabier Lete).

Nafarroa, arragoa,
argiaren pausaleku
haizearen ibiltoki zabal,
hesirik gabea.

Nafarroa, arragoa,
sua eta ura,
kondaira urratu baten oihartzun oihukatua,
amets bat baino gehiago,
ez oparotasun osoa:
nahiaren eta eziñaren burrukatoki ekaitzez
betea.

Nafarroa, arragoa,
mahats eta gari
maitasun eta gorroto,
gezur eta egia gurea.
Nafarroa, arragoa,
lur beroen sabel emankorra
eta goiko mendi hotzen mendetako loa.

Nafarroa, (*arragoa*.) zuhur eta eroa,
lurrik maitatuena,
hormarik gabe utzitako etxea:
erreka gardenen negarrez
ibai lodietara ixurtzen ari den
odol bustikorraren iturri bizia.

Nafarroa, arragoa,
izen bat
eta oinarri
eta oinaze,
eta bidean zure bila ibiltzea...
Piñudiek usantzen dituzten
harri txigorrezko bidetan gora
o, Nafarroa, Nafarroa betikoa.

Nafarroa, arragoa, argiaren pausaleku
haizearen ibiltoki zabal, hesirik gabea.
Nafarroa, arragoa, sua eta ura,
kondaira urratu baten oihartzun oihukatua,
amets bat baino gehiago, ez oparotasun osoa,
nahiaren eta ezinaren burrukatoki ekaitzez
betea.

Nafarroa, arragoa, mahats eta gari
maitasun eta gorroto, gezur eta egia gurea,
Nafarroa, arragoa, lur beroen sabel emankorra
eta goiko mendi hotzen mendetako loa.

Nafarroa, Nafarroa, zuhur eta eroa,
lurrik maitatuena, hormarik gabe utzitako etxea,
erreka gardenen negarrez ibai lodietara
ixurtzen ari den odol bustikorraren iturri bizia.

Nafarroa, arragoa, izen bat eta oinarri
eta oinaze, eta bidean zure bila ibiltzea...
pinudiek usaitzen dituzten
harri txigorrezko bidetan gora
o, Nafarroa, Nafarroa betikoa.

9. Ni naiz (Xabier Lete).

Ni naiz
erreka zikinen iturri garbiak
aurkitu nahi dituen poeta trixtea.
Ni naiz
kaleetan zehar neguko eguzkitan
lanera dijoan gizon bakartia.
Ni naiz
lorerik gabe gelditzen ari den
ardaska legorra,
ni naiz
pasio zahar guztiak kixkali nahi dituen
bihotz iheskorra.
Ez zaidazu galdetu gauza illun guztien arrazoi
gordea,
nora ote dijoan denbora aldakorrak daraman
bidea.
Ni naiz
burrukaren erdian illunpetan etsita
amur ematen duen pizti beldurtia.
Ni naiz
ezerezetik ihes munduaren erdian
ezin aurkitutako amets urrutia.
Ni naiz
irrifar bakoitzean gaztetasun hondarrak
galtzen dituen,
ni naiz
itsasoko haizeak gogor astintzen dituen
lainoen negarra.
Ez zaidazu galdetu...
Ni naiz
txori hegalari bat lurtasun zabarrari
etsipenez loturik dadukan katea.
Ni naiz
beste asko bezela neguko eguzkitan
hotzak hiltzen dagoen gizon bakartia.
Ni naiz
hostorik gabe gelditzen ari den
ardaska legorra,
ni naiz
pasio zahar guztiak kixkali nahi dituen
bihotz iheskorra.
Ez zaidazu galdetu...

Ni naiz
erreka zikinen iturri garbiak
aurkitu nahi dituen poeta tristea.
Ni naiz
kaleetan zehar neguko eguzkitan
lanera dijoan gizon bakartia.
Ni naiz
hostorik gabe gelditzen ari den
ardaska lehorra,
ni naiz pasio zahar guztiak **kiskali** nahi dituen
bihotz iheskorra.

Ez zaidazu galdetu gauza **ilun** guztien
arrazoi **gordeaz**,
nora ote dijoan denbora aldakorrak daraman
bideaz.

Ni naiz
burrukaren erdian ilunpetan etsita
amur ematen duen pizti beldurtia.
Ni naiz ezerezetik ihes
munduaren erdian
ezin aurkitutako amets urrutia.
Ni naiz irrifar bakoitzean
gaztetasun hondarrak galtzen dituen,
ni naiz itsasoko haizeak
gogor astintzen dituen lainoen negarra.

Ez zaidazu galdetugauza ilun guztien
arrazoi **gordeaz**,
denbora aldakorrak
atsedenikan gabe daraman bideaz.

Ni naiz
xori hegalari bat lurtasun zabarrari
etsipenez loturik dadukan katea,
Ni naiz
beste asko bezela neguko eguzkitan
hotzak hiltzen dagoen gizon bakartia.
Ni naiz hostorik gabe
gelditzen ari den ardaska lehorra,
ni naiz pasio zahar guztiak
kiskali nahi dituen bihotz iheskorra.

Ez zaidazu galdetu gauza ilun guztien
arrazoi **gordeaz**,
denbora aldakorrak
atsedenikan gabe daraman bideaz.

10. Sinisten dut

Sinisten dut
egun batean hilko naizela
hutsean eroria
ezerezean amildua
hauts bihurtuko naizela.

Sinisten dut
hartuko nauen lur hortatik
landare berriak sortuko direla:
landaretatik zuhaitzak
zuhaitzetatik loreak
loreetatik fruituak
frutuetatik gizonak eta abereak bazkatuko direla.

Sinisten dut
haiek ere noizpait
lurrera deituak izanen direla,
zabaltasun sakonera
forma guztien sortokira itzuliko garela.

Sinisten dut
izaki guztien aldakuntza
etengabea dela,
itxuraldatze sakon batek berbihurtzen gaituela
eta izatetik izatera
atsedenik gabeko mugimenduak garamazila.

Edertasunaren neurri bakarrean
finkatuta bizi behar dugulako
sinisten dut
gainerako neurri guztiak
gezurrezkoak direla

Sinisten dut
kolore zoragarrizko larrosen kapulotasun
legunean
haize euritsuaren freskotasunean
itsasoren aldakuntza gazi mugikorretan
eta jakintsuagotzen gaituen zalantza orokorraren
baitan.

Sinisten dut, bai
egun batean hilko naizela:
hutsean eroria
ezerezean amildua
hauts bihurtuko naizela...

Sinisten dut
egun batean hilko naizela
hutsean eroria
ezerezean amildua
hauts bihurtuko naizela.

Sinisten dut
hartuko nauen lur hortatik
landare berriak sortuko direla:
landaretatik zuhaitzak
zuhaitzetatik loreak
loreetatik fruituak
frutuetatik gizonak eta abereak bazkatuko direla.

Sinisten dut
haiek ere noizpait
lurrera deituak izanen direla,
zabaltasun sakonera
forma guztien sortokira itzuliko garela.

Sinisten dut
izaki guztien aldakuntza
etengabea dela,
itxuraldatze sakon batek berbihurtzen gaituela
eta izatetik izatera
atsedenik gabeko mugimenduak garamatzala.

Edertasunaren neurri bakarrean
finkatuta bizi behar dugulako
sinisten dut
gainerako neurri guztiak
gezurrezkoak direla.

Sinisten dut
kolore zoragarrizko larrosen kapulotasun
legunean
haize euritsuaren freskotasunean
itsasoaren aldakuntza gazi mugikorretan
eta jakintsuagotzen gaituen zalantza orokorraren
baitan.

Sinisten dut, bai,
egun batean hilko naizela:
hutsean eroria
ezerezean amildua
hauts bihurtuko naizela.

11. Ez nazazu utzi (I)

Ez nazazu utzi, nik etzaitut utziko
ez nazazu utzi, ez, nik etzaitut utziko.
Negar egingo duzu illunabarrean
baiñan poztuko zera eguna argitzean.
Ez nazazu utzi...
Amets egingo duzu illunabarrean
libre jarriko nautela eguna argitzean.

12. Gaua

Ai gaua, zer duzu,
zer duzu isiltasunean?

Triste jartzen dezu bihotza,
iluntzen diguzu gogo bakardadean.
Haizeak negar egiten du
itsasoa mutu gelditzen da zu etortzean.

Ai gaua, zer duzu,
zer duzu isiltasunean?

Zuk oroitarazten nauzu
gu bizi geran mundu hau ere iluna dela.
Beldur, gorroto, gaiztakeria
eta injustizi asko badirela.

Ai gaua, zer duzu,
zer duzu isiltasunean?

Baina gauez amets egiten dut
bihar goizean mundua hobea izango dela,
gizonen gau beltzean
bake, itxaropen eta maitasun berri bat
piztuko direla,
gizonen gau beltzean
sua itzaliko dela.

Gauean, isilean,
argiaren promesa gizonen gau beltzean.

13. Festa bukatzean

Festako gaua,
zenbat tristura dantza bukatzen denean,
paper batzuek haruntz eta honuntz
haizearen kapritxoan.

Nota galduak,
pauso baldarrak
pena baten markak lurrean,
hitz puskatuak,
esku bakarrak
negar isil bat ezpainean.

Festako gaua,
ezkilak triste
izar bat hiltzen bihotzean,
ordu galduak
aste osoak
jarrai eta jarrai bidean.

Festako gaua
jendea dator dantza bukatzen denean,
itzal batzuk izenik gabe
denboraren kapritxoan.

Berriz zai egon
atzo bezela
maitasun baten esperoan,
aste osoak
pozikan gabe
beste festa baten bidean.

14. Chile

Zail da eskuratzen zatia,
zail da ixiltzen gosea
zail da larrutzen zerria
gehienetan.

Zail da dutenei kentzea,
zail da bilutsia jeztea
zail mendiak berdintzea
bazter guztietan.

Zail da negar egitea
zail da aurrera begiratzea
zail bideak billatzea
batzutan.
Begiak lehorrik daude,
etorkizunik ez dago
lur zabala eremu da
ez dutenentzat.

Eta piztiak beti dauka bala bat prest
bere herri ehiztaria ehizteko,
eta piztiak beti dauka mamutzar bat
ifarraldetik lagunduz etortzeko,
eta piztiak ahoa beterik nahi du
ez du barau egunik nahi mehetzeko,
eta piztiak aukera denak dauzka
pizti izanez erailtzen jarraitzeko.

Zail da onartzen egia,
zail da estaltzen odola
zail da hilak berpiztea
kaletan.

Zail da, zail da bizitzea
zail da, zail da sinistea
zail da, zail da sufritzea
holakoetan.

Zail da ari oten hori,
zail, lotu nahi izatea
zail hilobiak ereikitzea
bihotzetan.

Begiak lehorrak deude,
etorkizunik ez dago
lur zabala eremu da
ez dutenentzat.

Zail da eskuratzen zatia, zail da isiltzen gosea
zail da larrutzen zerria gehienetan,
zail da dutenei kentzea, zail biluztua jaztea
zail mendiak berdintzea bazter guztietan,
zail da negar egitea, zail da bideak bilatzea
zail aurrera begiratzea kaleetan,
begiak lehorrik daude, etorkizunik ez dago
lur zabala eremu da ez dutenentzat.

Eta piztiak beti dauka bala bat prest
bere herri ehiztaria ehizteko,
eta piztiak beti dauka mamutzar bat
ifarraldetik lagunduz etortzeko,
eta piztiak ahoa beterik nahi du
ez du barau egunik nahi, probatzeko,
eta piztiak aukera denak dauzka
pizti izanez erailtzen jarraitzeko.

Zail da onartzen egia, zail da estaltzen odola
zail da hilak berpiztea kaleetan,
zail da, zail da sinistea,
zail da, zail da sufritzea
zail da, zail da bizitzea holakoetan,
zail da hari eten hori, zail, lotu nahi izatea
zail hilobiak eraikitzea bihotzetan.
Begiak lehorrak daude, etorkizunik ez dago
lur zabala eremu da ez dutenentzat.

15. Ez dut amets haundirik

Nik ez dut amets haundirik,
zeru ederrik eskeintzen,
etsipenaren mugetan
zuekin nago bizitzen.

Nik ez dut solas lodirik
etorkizunaz egiten,
bat-bateko librakuntzaz
ez dut aspaldi sinisten.

Bizitza maite dut, baiña
ez dut alferrik gastatzen:
eguneroko lorea
egarriz baitut dastatzen.

Nik ez dut ehortze ondoko
omenaldirik desio
bizitzaren etsai denez
gorrotatzen dut herio.

Ez dut nahi herri zahar baten
agoni kanpairik entzun
alferrik da bihozkadaz
egoerari erantzun.

Lur bortitz honen azpian
hobeagorik ez dago
handik berriz itzultzerik
ez da asmatu oraino.

Zergatik kale erdian
ipui erorik kontatu,
bizitza merezi duen
gazte ederrik ondatu.

Uste onaren emaitzak
gau beltzak ditu urratu,
hobe da etorkizuna
adimentsuki moldatu.

Eguneroko fruituaz
eskuak bete ditzagun:
alferrik da bihozkadaz
egoerari erantzun.

Nik ez dut amets haundirik
(Ahopez kantatzeko letaniak)

Nik ez dut amets haundirik, zeru ederrik
eskeintzen,
etsipenaren mugetan zuekin nago bizitzen.
Nik ez dut solas lodirik etorkizunaz egiten,
bat-bateko librakuntzaz ez dut aspaldi sinisten.
Bizitza maite dut, baina ez dut alferrik gastatzen
eguneroko lorea egarriz baitut dastatzen.

Nik ez dut ehortze ondoko omenaldirik desio
bizitzaren etsai denez gorrotatzen dut herio.
Ez dut nahi herri zahar baten agoni kanpairik
entzun
ezin diot galerari odolarekin erantzun.
Lur bortitz honen azpian hobeagorik ez dago
handik berriz itzultzerik ez da asmatu oraino.

Zergatik kale erdian ipuin zoroak kontatu,
bizitza merezi zuten gazte ederrak hondatu.
Eguneroko fruituez bete nahi nuke bihotza
bakarrik etorriko da, zertan kanta heriotza.
Nik ez dut amets handirik, zeru ederrik
eskeintzen
herri honen karriketan zuekin naiz bizi ta
hiltzen.

16. Gizon arruntaren koplak

Kantatzera noazu bertso bat edo bi herenegun jarriak gizon arruntari Antonyo, Lorentxo edo Joxe Mari gauza ederra denik ez ukatu neri.

Goizean jeikitzean lenbiziko gauza ahoa zabaldu eta jazten ditut galtzak mutturra garbitzean nolako zalantzak ezin kendurik nabil loaren orratzak.

Kafesnea hartu ta horrekin batera ahal baldin badet behintzat noa komunera: aurrean papera ta atzean papera, periodikua letuz ilustratzen gera.

Etxetikan lanera noa nahiko mantso, Realak kuarto-uno galdu zuen atzo, kalean bi zakur ta beste hiru atso, egun on don Pepito eta don Alfontso.

Gauzak gaizki dabilta, hau da komeriya, Afganistan-en gerra piztu zuten iya, tokatzen baldin bazait aurten loteriya erosi beharko det Zitroen berriya... ongi egon omen zan Tolosan periya.

Ongi ikasi nuen gaztetan baltsian, karterari kontutzen txamarra galtzian: Artxandako haiziak beruak baizian ederki egoten zen oiaren atzian.

Ni lana egiña naiz semiak hazteko haiek eskola ona xuxen ikasteko, ikasi eta gero lanian hasteko, ez ditezela izan bazterrak nahasteko.

Semeen semetatik baidatoz semiak, batzuek arrak eta bestiak emiak, batzuek loriyak ta beste batzuk miak: hala jarriya dauka Jaunaren legiak.

Gaurko eguna ere bota dugu, bada gizon okupatua gauza ederra da asko gustatzen baizait oilluaren salda, Mugairen hasten baita Belateko malda.

Ez naiz gizon txarra, baiña, zer arraio, Fidel Castro izateko ez bainintzan jaio; musian egiten det makiña bat saio, andriaren onduan afaldu det iaio, orain ohera noa, biar arte aio.¹

Kantatzera noazu bertso bat edo bi herenegun jarriak gizon arruntari Antonyo, Lorentxo edo Joxe Mari gauza ederra denik ez ukatu neri.

Goizean jeikitzean lenbiziko gauza ahoa zabaldu eta jazten ditut galtzak mutturra garbitzean nolako zalantzak ezin kendurik nabil loaren orratzak.

Kafesnea hartu ta horrekin batera ahal baldin badet behintzat noa komunera: aurrean papera ta atzean papera, periodikua letuz ilustratzen gera.

Etxetikan lanera noa nahiko mantso, Realak kuarto-uno galdu zuen atzo, kalean bi zakur ta beste hiru atso, egun on don Klemente eta don Alfontso.

Gauzak gaizki dabilta, hau da komeriya, Afganistan-en gerra piztu zuten iya, tokatzen baldin bazait aurten loteriya erosi beharko det Zitroen berriya... ongi egon omen zan Tolosan periya.

Oraingo egoera txartzen ari da ta ni zer izan nindeke... kristau-demokrata ez baizaizkit gustatzen bulla ta zarata ordenaren barruan hobeago baita.

Ni lana egiña naiz semeak hazteko haiek eskola ona xuxen ikasteko, ikasi eta gero lanian hasteko, ez ditezela izan bazterrak nahasteko.

Datorren urterako, Yankoak meriyo baldin portatzen banaiz jator ta seriyo enkargadutzaraino nintekela iyo nagusiak norbaiti hala esan diyo.

Gaurko eguna ere bota dugu, bada gizon okupatua gauza ederra da oso gustokua dut oilluaren salda, Mugairen hasten baita Belateko malda.

Ez naiz gizon txarra, baiña, zer arraio, Fidel Castro izateko ez bainintzan jaio; musian egiten det makiña bat saio, andrearen ondoan afaldu det iaio, orain ohera noa, bihar arte aio.

1 Maketazioagatik lerrokatzea aldatu da.

17. Haur andaluz bati seaska kanta

Seaskan zaude, haurra, kabi beroan lo,
gau luzearen begiak hor daude zuri so
ekarri zinduten lur arrotz hontara,
ekarri zinduten, gaueko haurra.

Zure gurasoek lan egin nahi zuten,
lan egiñaz bizi, ez morroien gisara
zu zera haien fruitu, arrazoi bakarra,
zu zera nere anaia, itxaropen eta beldurra.

Bota zintuztenek irakatsiko dizute
hartu zintuen lur hau lur madarikatu dela,
bultza nahiko zaituzte herri baten desegitera,
hain maltzur da gorrotoa, hain luze ta ilun gaua.

Lotan zaude, haurra, esnatuko zera,
gauaren begiak argituko dira.
Lankide nahi zinduzket, bide-lagun agian,
gaur kabi duzun lur hontan finka zaitezen bihar.
Lore bat da nere hitza, dardarrez dakarkizut,
zure lo hortatik esnatzean ikurrin gisan jaso
dezazun.

Seaskan zaude, haurra, kabi beroan lo,
Gau luzearen begiak hor daude zuri so.
Seaskan zaude, haurra, kabi beroan lo,
gau luzearen begiak hor daude zuri so
ekarri zinduten lur arrotz hontara,
ekarri zinduten, gaueko haurra.

Zure gurasoek lan egin nahi zuten,
sari bat izan zezan lanaren izerdiak
zu zera haien fruitu, arrazoi bakarra,
zu zera nere anaia, itxaropen eta beldurra.

Lehenago nagusiek irakatsiko dizute
hartu zintuen lur hau lur madarikatu dela,
bultza nahiko zaituzte herri baten desegitera,
hain maltzur da gorrotoa, hain luze ta ilun gaua.

Lotan zaude, haurra, esnatuko zera,
gauaren begiak argituko dira...
Adiskide nahi zinduzket, aberkide agian,
gaur kabi duzun lur hontan finka zaitezen bihar.
Lore bat da nere hitza, dardarrez dakarkizut,
zure lo hortatik esnatzean ikurrin gisan jaso
dezazun.

Seaskan zaude, haurra, kabi beroan lo,
Gau luzearen begiak hor daude zuri so.

18. Izarren hautsa

Izarren hautsa egun batean bilakatu zen bizigai, hauts hartatikan uste gabean noizpait giñaden gu ernai.

Eta horrela bizitzen gera sortuz ta sortuz gure aukera atsedetik hartu gabe: lana egiñaz goaz aurrera kate horretan denok batera gogorki loturik gaude.

Gizonak ba du inguru latz bat menperatzeko premia, burruka hortan bizi da eta hori du bere egia. Ekin ta ekin bilatzen ditu, saiatze hortan ezin gelditu, jakintza eta argia; bide ilunak nekez aurkitu lege berriak noizpait erditu, hortan jokatzu bizia.

Gizonen lana jakintza dugu: ezagutuz aldatzea, naturarekin bat izan eta harremanetan sartzea. Eta indarrak ongi errotuz, gure sustraiak lurrari lotuz, bertatikan irautea: ezaren gudaz baietza sortuz, ukazioa legetzat hartuz beti aurrera joatea.

Ez dadukanak ongi ohi daki euketzea zein den ona, bere premiak bete nahirik beti bizi da gizona. Gu ere zerbait ba gera eta gauden tokitik hemendik bertan saia gaitezen ikusten: amets eroak bazterturikan, sasi zikiûak behingoz erreta bide on bat aukeratzu.

Gu sortu ginen enbor beretik sortuko dira besteak, burruka hortan iraungo duten zuhaitz-ardaska gazteak. Beren aukeren jabe eraikiz ta erortzean berriro jaikiz ibiltzen joanen direnak : gertakizunen indar ta argiz gure ametsa arrazoi garbiz egiztatuko dutenak.

Eta ametsa bilakaturik egiaren antziduri herri zahar batek bide berritik ekingo dio urduri; guztian lana guztien esku jasoko dute sendo ta prestu, beren bizitzen edargai; diru zakarrak bihotzik eztu, lotuko dute gogor ta hestu haz ez dadin gizonen gain.

Izarren hautsa denboran zehar bilakatu zen bizigai materiaren ordenamenduz noizpait ginen handik ernai, eta horrela bizitzen gera sortuz ta sortuz gure aukera atsedetik artu gabe: lanaren bidez goaz aurrera kate horretan denok batera lurrari loturik gaude.

Gizakiak gu ingurune bat menperatzeko premia borroka ortan bizi da etahori du bere egia, ekin eta ekin bilatzen ditu, saiatze hortan ezin gelditu, araua eta argia: bide berriak nekez aurkitu bizilegeak minez erditu, hortan jokatzu bizia.

Gizonen lana jakintza dugu: ezagutuz aldatzea, naturarekin bat izan eta harremanetan jartzea, eta indarrak sakon errotuz, gure sustraiak lurrari lotuz bertatikan irautea: ezaren gudaz baietza sortuz ukazioa legetzat hartuz beti aurrera joatea.

Gu sortu ginen enbor beretik sortuko dira besteak, heriotzaren ukasioa diren ardaska gazteak, beren aukeren jabe eraikiz ta erortzean berriro jaikiz ibiltzen joanen direnak: gertakizunen indar ta argiz gure ametsa arrazoi garbiz egiztatuko dutenak.

Eta ametsa zilegiztatuz egiaren antziduri herri zahar batek bide berritik ekingo dio urduri: guztien lana guztien esku jasoko dugu zuzen ta prestu gure bizitzen edergai: diru zakarrak bihotzik ez du lotuko dugu gogor ta hestu haz ez dedin gizonen gain.

19. Langille baten seme

Langile baten semea naiz ni,
aita bezala langille,
eguneroko alegiñetan
soldata baten egille;
esku hutsik jaio eta
esku hutsikan nabille,
puntakoetan iñor etzaigu
gertatu ongille.

Aita eta amak nahiko ninduten
fabrika batian,
bizitzarekin borrokatzeko
altzairu artian;
bidexigorretik noa,
agian nere kaltian,
baiña ez dut uste nabillenikan
horren apartian.

Izerdi asko ez dut ixurtzen
larreko pendizan,
paper tartean murgildutako
zomorroa izan,
limosnatik bizi diren
umezurtz batzuen gisan,
periodikuak ez dira gutaz
mintzatzen Parisan.

Horretan badut bizi geraden
herriaren antza,
ezintasuna gaillendu eta
bakardade latza;
bihotzeraino sartua
baztertuaren arantza,
eromen kolpez berpiztu nahirik
gure esperantza.

Gitarra txar bat hartu nuen ta
hemen nabil deman
euskaldun zaharrok aspalditikan
beti dugun teman;
ardo mindua edanaz
Historiaren tabernan,
nahiz desapiyo galanki jaso
bueltan ezin eman.

Hamaika orru ta bertso arrunt
nauzute botia,
ez da erreza trebe xehetzen
euskaldun otiia;
norbaitek esango balu
hobe neukala joatia,
neri berdin zait zuek hemen ta

ni hor egotia.

Langile baten semea naiz ni, aita bezala langile,
eguneroko alegiñetan soldata baten egile;
esku hutsik jaio eta esku hutsik orain ere
puntakoetan iñor ez zaigu gertatu ongile.

Aita eta amak nahiko ninduten fabrika batean,
bizitzarekin borrokatzeko altzairu artean;
bidexigorretik noa, agian nere kaltean,
baina ez dut uste bizi naizenik horren apartean.

Izerdi asko ez dut ixurtzen larreko pendizan,
paper batzuek idatzi eta nabil nere gisan
eguneroko ogia irabazteko peskizan
periodikuak ez dira gutaz mintzatzen Parisan.

Horretan badut bizi geraden herriaren antza,
ezintasuna gailendu eta bakardade latza;
bihotzeraino sartua galtzailearen arantza,
eromen kolpez berpiztu nahirik gure esperantza.

Gitarra txar bat hartu nuen ta hemen nabil
deman
euskaldun zaharrok halabeharrez bizi dugun
teman;
ardo mindua edanaz Historiaren tabernan,
nahiz muturreko galanki jaso bueltan ezin eman.

Hamaika oihu ta bertso arrunt nauzute botea,
ez dut asmatu nola xehetu euskaldun otea;
norbaitek esango balu hobe nuela joatea,
neri berdin zait zuek hemen ta ni hor egotea.

20. Otsoak eta txanogorritxu

Otsoak, uuuuh!
omen dabilta ugari,

xuri beltzak, urdin, gorri
trumilka ziren etorri.

Horregatik Txanogorritxu
urrundu otsoetatik!

Otsoak, uuuh!
goseak ditu ekarri,

errez baita aurkitzea
inguru hontan janari.

Horregatik Txanogorritxu
mintzatzen da otsoekin.

Otsoak, uuuuh!
irrifar egiten daki,

hortzak luze, hain ederki,
izan dezagun erruki.

Horregatik Txanogorritxu
pozik dabil otsoekin.

Otsoak uuuh!
Jan ditu hamasei txerri.

Ehun oilo, hogeia ardi,
gosea kentzen badaki!

Horregatik Txanogorritxu
bildurtu da otsoekin.

Otsoak uuuuh!
berek dakiten bidetik,
uste gabe, laister berriz
artaldearen erditik.

Zoritxarrez, Txanogorritxu
beti dabil otsoekin.

Otsoak omen dabilta ugari,
xuri-beltzak, urdin, gorri
trumilka ziren etorri.
Horregatik Txanogorritxu
adi dago otsoekin!

Otsoak goseak ditu ekarri,
errez baita aurkitzea
inguru hontan janari.
Horregatik Txanogorritxu
mintzatzen da otsoekin.

Otsoak irrifar egiten daki,
hortzak luze, hain ederki,
izan dezagun erruki.
Horregatik Txanogorritxu
pozik dabil otsoekin.

Otsoak jan ditu hamasei txerri,
ehun oilo, hogeia ardi,
gosea kentzen badaki!
Horregatik Txanogorritxu
bildurtu da otsoekin.

Otsoak, berek dakiten bidetik,
uste gabe, laister berriz
artaldearen erditik.
Zoritxarrez, Txanogorritxu
beti dabil otsoekin.

21. Cançó a Catalunya

Anai zaharren lur gazte borrokan ezaguna,
Ttiki geralako haundi aurkitu nahi duguna.
Guregana zugandik datorkigu eguna,
Itsasaldeko eguzki bero eta biguna.

Zu zera beste aberri, etxe hurbil maitea,
jakituriak guretzat mugan duen atea.
Hemendik aldegin eta behar balitz joatea
Zure altzoan nahi nuke jasoa izatea.

Oh, Catalunya!

Itsas ilun honetatik zure argi handira
Bihotz begiak zabalik nagokizu begira.
Urteak eta mendeak zugar iraupen dira,
Eraman gaitzazu azkar askatasun berrira.

Etzera zekenen hobi, baizik langile lurra,
Euskadiko haur ttikiak duen anai zuhurra,
Zure itzalak uxatzen dit heriotzaren beldurra
Inoiz errausten ez dena baita zure egurra.

Catalunyari abestia

Anai zaharren lur gazte borrokan ezaguna,
ttiki geralako haundi aurkitu nahi duguna.
ekialdetik dizdiraz datorkigun eguna,
egunsentiko eguzki bero eta biguna.

Zu zaitut beste aberri, etxe hurbil maitea,
jakituriak guretzat mugan duen atea.
Hemendik aldegin eta behar balitz joatea
zure altzoan nahi nuke jasoa izatea.

Hegi ilun honetatik zure argi handira
bihotz begiak zabalik nagokizu begira.
Urteak eta mendeak zugar iraupen dira,
eraman gaitzazu azkar askatasun berrira.

Ez zera zekenen hobi, baizik langile lurra,
Euskadiko haur ttikiak duen anai zuhurra,
Zure itzalak uxatzen dit heriotzaren beldurra
nehoiz errausten ez dena baita zure egurra.

O, Catalunya! O, Catalunya!

22. Gauaren ordezeko eguna

Gauaren ordez esnatu zaigu egunsenti bat apala
Bere argitan ez da nabari eguzkiaren ahala.
Dizdira baino nabarmenago lainoa eta itzala,
Ke sakon batek estaltzen baitu euskal lurraren
azala.

Lehen zen iluna, beldur luzea, ezina eta dardara,
lanaren sari debeku latza, kartzela eta ikara.
Iragan hortan oker trabatuz begiratzen dut nik
hara
Eta entzuten lehengo jabeen disimuluzko algara.

Ez du lur honek etsirik hartu, urratu ditu ideak,
Heriotz gorriz hilak izanik lagunak eta kideak.
Nun dira haien itsasontziak, nun pasadizu
trebeak,
Beldurra ere ematen baitu joanaz gogoratzeak.

Erreduraren errauts artetik sortzen ari da lorea,
Nahiz oraindikan bere jantziak izan ubel ta
morea.
Apalki ari da margoz apaintzen, ez da jadanik
gordea,
Harrizko bere zaintzaile ditu Auñamendi ta
Gorbea.

Gauaren ordez esnatu zaigu egunsenti bat apala,
bere argitan ez da nabari
eguzkiaren ahala.
dizdira baino nabarmengo
lainoa eta itzala,
ke sakon batek estaltzen baitu
euskal lurraren azala.

Lehen zen iluna, beldur luzea,
ezina eta dardara,
lanaren sari debeku latza,
kartzela eta ikara.
Iragan hortan oker trabatuz begiratzen dut nik
hara
eta entzuten lehengo jabeen disimuluzko algara.

Ez du lur honek etsirik hartu,
urratu ditu bideak,
heriotz gorriz hilak izanik
lagunak eta kideak.
Nun dira haien itsasontziak,
nun pasadizu trebeak,
Beldurra ere ematen baitu
joanaz gogoratzeak.

Erreduraren errauts artetik
sortzen ari da lorea,
Nahiz oraindikan bere jantziak
izan ubel ta morea,
apalki ari da margoz apaintzen,
ez da jadanik gordea,
harrizko bere zaintzaile ditu Auñamendi ta
Gorbea.

23. Haizea dator ifarraldetik

Haizea dator ifarraldetik, hego berotik ekaitza,
Ez da nabari lanbro artean asaba zaharren
baratza...

Eguneroko lagunak ditut, beldurra eta zalantza,
ardo txar honek eragiten dit noraezeko balantza.

Itzal gaiztoak isurtzen dira mendi hegaletan
behera
argi apalak badoaz laster bat-batean itzaltzera.
izen zehatzak uzten ditugu erortzen zulo beltzera
prestatzen gera etxe hustua arrotz guztiei saltzera.

Etxea hustuz badoa ere noizpait bazuen biztunik,
ez dut onartzen ordezkatorren maizter aldrebes
hiztunik...
nahi ez badugu denon artean eraman karga
astunik
gurdi okerra zuzen lezakeen doktrinarian ez dut
nik.

Agur oihanak, agur itsaso, atariko lizardia,
imajinetan izkutatzen zait hurbileko izadia.
odolarekin pozoitzen dugu herri baten izerdia
irrintzi gorritz jauzika dator irabazleen zaldia.

Haizea dator ifarraldetik, hego berotik ekaitza,
Ez da nabari lanbro artean zuhaitz hautsien
emaitza.

Eguneroko lagunak ditut, beldurra eta zalantza,
Ardo txar honek eragiten dit noraezeko balantza.

Itzal gaiztoak isurtzen dira mendi hegaletan
behera,
Argi apalak badoaz laister bat-batean itzaltzera.
Ez dut utzi nahi izen zehatzik izengabetan
galtzera,
Prestatzen gera etxe hustua arrotz guztiei saltzera.

Etxea hustuz badoa ere noizpait bazuen biztunik,
Ez dut onartzen ordezkatorren maizter aldrebes
hiztunik.
Inork ez baitu ausart hartu nahi berezko karga
astunik,
Gurdi okerra zuzen lezakeen doktrinarian ez dut
nik.

Agur oihanak, agur itsaso, atariko lizardia
Imajinetan izkutatzen zait hurbileko izadia.
Ur epeletan isuriz doa odolezko izerdia
Irrintzi gorritz jauzika dator irabazleen zaldia.

24. Herri zahar hontan

Lanbroak goizetan jazten duen erreka,
mendi tontorretan geldiro haizea,
Zelai eta oihan, eguzki-lorea,
Iturri garbien musika tristea,
neguko elurren hoztasun zabala,
Euriak dakarren patxara sakona
Herri zahar hontan.

Ametsen sukarra ezpainen negarra,
Gauerdi isilen ezkila bakarra,
Bizitzaren irri ihes dihoana,
Gorputz loratuen farre eta laztana,
Hizkuntzaren doinu leun eta zakarra,
Oihuka hausten den gure kanta zaharra
Herri baldar hontan.

Berorik ez duten hitz alferren kea,
Gorrotozko egur borrokan errea,
Bihotzen antsi bat saminez betea,
Otoitzen gezurra lanaren nekea,
Erbesteko lege bakerik gabea,
Amets ero baten morroi ta semeak
Gure herri hontan.

Denbora lotzen duen orduen gorpila,
Argi azken baten izpi iheskorra
Jarraituko dugun borroka bizia,
Eskeiniko dugun ahalmen guzia,
Azken ordurarte, atsedetik gabe,
Ilunabar arte, anaien ondoan
Herri zahar hontan.

Lanbroak goizetan jazten duen erreka,
mendi tontorretan geldiro haizea,
belaze eta oihan, eguzki-lorea,
iturri garbien musika tristea,
neguko elurren hoztasun zabala,
euriak dakarren patxada sakona
herri zahar hontan.

Ametsen sukarra ezpainen negarra,
gauerdi isilen ezkila bakarra,
bizitzaren irri ihes dihoana,
gorputz loratuen fereka laztana,
oihuka hausten den gure kanta zakarra
hizkuntzaren doinu eme eta zaharra,
herri baldar hontan.

Berorik ez duten hitz alferren kea,
gorrotozko egur borrokan errea,
bihotzen antsia bat saminez betea,
oroitzapenen gezurra, lanaren nekea,
erbesteko lege bakerik gabea,
amets ero baten morroi ta semeak
gure herri hontan.

Denbora lotzen duen orduen gorpila,
argi azken baten errainu galkorra
Jarraitu behar dugun gatazka bizia,
eskeiniko dugun ahalmen guzia,
azken ordurarte, atsedetik gabe,
ilunabar arte, anaien ondoan
herri zahar hontan.

25. Lore bat, zauri bat
(Beatriz Allende gogoan)

Hire bihotza, xori zauritu,
Iheska joan zain atsedean bila.
Hari mehe bat hunan bizitza
Urratua dun keinu bortitzez.
Oroitzapen(en?) labe gorian
Gorputz-gogoak tormentu luzez
kiskalirikan, deseginikan
bizi baihintzean deserri hortan.

Nahiko hunan, Beatriz
Txile libre batean
Adiskide artean
Maitasuna dastatu.
Nahiko hunan zentzuak,
lore goiztarren gisan,
Zorrik ordaindu gabe
Desiotan askatu.

Hire aitaren heriotz hura
Bilakatu zain orain heriotz,
Oihu lehertu bat utzi digunan
Zauri guztien seinaleak.
Ez dun nahi izan iraganaren
Faktura latza besteri itzul,
Hainbeste beldur, hainbeste odol
Isil-isilik pagatu ditun.

Nahiko hunan, Beatriz
Poeta baten bertsoz
Hire gaztetasuna
Ispiluan mirestu.
Nahiko hunan gaur ere
Bizitzaren kaliza
Ardo gorritz beterik
Gozamenetan hustu.

Errugabea hintzean baina
Pizti zordunak ez ditun urrun,
Hire eskuen dardar hautsiak
Haien ogena ohiukatzen din.
Har zan atsedean betiko loan,
Gu gaitun orain mendekatzaile
Heriotz horren mezu gogorrik
Ez baitinagu inoiz ahaztuko.

Hire bihotza, xori zauritu, iheska joan zain atsedean bila.
Hari mehe bat hunan bizitza urratua dun keinu bortitzez.
Oroitzapenen labe gorian gorputz-gogoak tormentu luzez
azkeneraino irauneraziz bizi baihintzean deserri hortan.

Nahiko hunan, Beatriz, Chile libre batean
Adiskide artean maitasuna dastatu,
nahiko hunan zentzuak, lore goiztarren gisan,
zorrik ordaindu gabe desiota askatu.

Hire aitaren heriotz hura ordaindu dion zerga astuna,
oihu lehertu bat utzi digunan zauri guztien zeinu bezela.
Ez dun nahi izan iraganaren faktura latza besteri itzul,
Hainbeste beldur, hainbeste odol isil-isilik pagatu ditun.

Nahiko hunan, Beatriz, poeta baten bertsoz
hire gaztetasuna ispiluan mirestu,
nahiko hunan gaur ere, bizitzaren kaliza
ardo gorritz beterik gozamenetan hustu.

Errugabea hintzean, baina pizti zordunak ez ditun urrun,
hire eskuen dardara hautsiak haien ogena ohiukatzen din.
Har zan atsedean betiko loan, gu gaitun orain azken beilari
Heriotz horren mezu astuna ez baitinagu nehoiz ahaztuko.

26. Teologia, ideologia

Zeru altuan zegoen jaunak
egina zuen mundua,
sei egunetan izerdi patsez
moldatu eta ondua.
Zazpigarrenez deskantsatzia
atera zuen kontua,
izadiaren igeltserua
etzen batere tontua.

Perfekziozko obra haretan
laister sortu zen nahaspila,
Adan maltzurra abiatzen da
sagar errearen bila.
Lehendabiziko askatu zuen
gerrikoaren hebilla,
Eba ikaraz zegoen baina
bekaturako abila.

Sagarra kozkaz irentsi orduko
hor entzuten da kondena:
“hartu nahi hukek baratza hontako
fruta gozo ta onena;
hoa kanpora, lotsagabea,
eta paga zak ogena,
eskulanaren beharra zegok,
ematen diat ordena”.

Adan badoa triste ta mutu
Paradisua galduta,
Bilbo aldera aillegatzen da
gaueko trena hartuta.
Haurrak negarrez ikusten ditu,
andrea haserratuta,
Altos Hornos-en peoi sartzen da
kontratua firmatuta.

Gertatutako deskalabruak
mingosten diozka gozuak,
eta gainera pagatu behar
piso txar baten plazuak.
Komodidade handirik ez du
proletario auzuak,
eta bizkiak erditzen ditu
bere emazte gaixuak.

“Hori bakarria behar genian”
dio amorru bizitan,
baina aguro agertzen zaio
adiskide bat bisitan...
hiru bat orduz mintzatzen dira
leihoak erdi itxitan,
karneta ere eskeintzen dio
biharamuneko zitan.

Handik aurrera Adan jartzen da
su ta gar kausaren alde,
folleto batzuk eman diozkate
hutsaren truke, debalde,
Marx eta Lenin irakur ditzan
gehiegi nekatu gabe,
hiru astean egiten zaigu
federe berri baten jabe.

Eta horrela bihurtzen dira
teologiak programa,
nolabaitean arindu nahirik
gizonak daraman zama.
Ez baldin badugu guztiz galdu nahi
nahiko eskas duen fama
Mosku aldera itzul liteke
Erromako elizama.

Zeru altuan zegoen jaunak
egina zuen mundua,
sei egunetan izerdi patsez
moldatu eta ondua.
Zazpigarrenez deskantsatzea
atera zuen kontua,
izadiaren igeltserua
etzen batere tontua.

Perfekziozko obra haretan
laister sortu zen nahaspila,
Adan maltzurra abiatzen da
sagar helduren bila.
Lehendabiziko askatu zuen
desioaen kutxatila,
Eba ikaraz zegoen baina
bekaturako abila.

Sagarra kozkaz irentsi orduko
hor entzuten da kondena:
“hartu nahi huketik baratza hontako
fruta gozo ta onena;
hoa kanpora, lotsagabea,
eta paga zak ogena,
eskulanaren beharra zegok,
ematen diat ordena”.

Adan badoa triste ta mutu
Paradisua galduta,
Bilbo aldera ailegatzen da
gaueko trenan hartuta.
Haurrak negarrez ikusten ditu,
andrea haserratuta,
Altos Hornos-en peoi sartzen da
kontratua firmatuta.

Gertatutako deskalabruak
mingosten diozka gozuak,
eta gainera ordaindu behar
piso txar baten plazuak,
erosotasun handirik ez du
proletario auzuak,
eta bizkiak erditzen ditu
bere emazte gaixuak.

“Hori bakarria behar genian”
dio amorru bizitan,
baina aguro agertzen zaio
lankide on bat bisitan...
hiru bat orduz mintzatzen dira
gelako itzal hertsitan,
karneta ere eskeintzen dio
biharamuneko zitan.

Handik aurrera Adan jartzen da

su ta gar kausaren alde,
folleto batzuk eman diozkate
hutsaren truke, debalde,
Marx eta Lenin irakur ditzan
gehiegi nekatu gabe,
lehen izkutuan ta orain bistan
demokrazian baikaude.

Orain zegua lurrean dago
bukatu da erbestea
ez du merezi igande goizez
meza entzutera joatea,
fede berrian pozez gainezka
igarotzen du astea
ta espero du hurrengo iraultzan
mundua irabaztea.

Eta horrela bihurtzen dira
teologiak programa,
nolabaitean arindu nahirik
gizonak daraman zama.
Ez baldin badugu guztiz galdu nahi
nahiko eskas duen fama
Mosku aldera itzul liteke
Erromako elizama.

27. Xalbadorren heriotzean (I)

Teilatuan elurra
Herrian ekaitza
Bihotzean azken agurraren beldurra...
Udazken hotza
Loratzeko ezinak
Bizitzaren garrasia heriotz egina.

Eskuak luzatzean
Bizitza jasotzeko asmoz
Eta lurra bakarrik behatzetan sentituz,
Zeinen beltza den ekaitza
Zeinen hotza elurra
Zeinen deigarri bizitza heriotza honetan.

Xalbadorren heriotzean (I)
(Sarrera, errezitatua)

Teilatuan elurra, herrian ekaitza
bihotzean azken agurraren beldurra...
Udazkeneko lehen hotza
azken loraldi ezina
bizitzaren garrasia heriotz egina.

Eskuak luzatzean
bizitza jasotzeko asmoz
eta lur antzua bakarrik behatzetan sentittu...
zeinen beltza den ekaitza
zeinen hotza elurra
zeinen deigarri bizitza
heriotzaren atean.

Teilatuan elurra, herrian ekaitza
bihotzean azken agurraren beldurra...
Udazkeneko lehen hotza
azken loraldi ezina
bizitzaren garrasia heriotz egina.

28. Xalbadarren heriotzean (II)

Adiskide bat bazen orotan bihozbera
Poesiaren hegoek
Sentimentuzko bertsoek antzaldatzen zutena.
Plazetako kantari bakardadez josia.
Hitzen lihoa iruten
Bere barnean irauten oinazez ikasia.

Nun hago, zer larretan
Urepeleko artzaina.
Mendi hegaletan gora
Oroitzapen den gerora
Ihesetan joan hintzana.

Hesia urraturik libratu huen kanta.
Lotura guztietatik
Gorputzaren mugetatik aske sentitu nahirik.
Azken hatsa huela bertsoerik sakonena
nehoiz esan ezin diren
Estalitako egien oihurik bortitzena.

Adiskide bat bazen orotan bihotzbera
Poesiaren hegoek, sentimentuzko bertsoek
antzaldatzen zutena,
plazetako kantari bakardadez josia,
hitzen lihoa iruten
bere barnean irauten oinazez ikasia.

Nun hago, zer larretan
Urepeleko artzaina,
mendi hegaletan gora
oroitzapen den gerora
ihesetan joan hintzana...

Hesia urraturik libratu huen kanta.
Lotura guztietatik, gorputzaren mugetatik
aske sentitu nahirik,
azken hatsa huela bertsoerik sakonena,
nehoiz esan ezin diren
estalitako egien oihurik bortitzena.

29. Aberri ilunaren poema

Behar zaitut, Euskadi, desesperatuki
puta batek alkola behar duen gisa,
zinema ilun baten ate bazterretik
oinaze ta irainez, gorrotoz beterik.

Behar zaitut, Euskadi, gogoaren kontra
kolpatzen nauzunean arnasa ustelez,
mespretxuzko ordainez zugana hurbilduz
mozkorrez betetako kale zikinetan.

Behar zaitut, Euskadi, espantuzko herri
paretari sorbaldaz jartzen nauzunean,
hain itsusia zera une gehienetan
basa eta zakarra zure umeekin.

Behar zaitut, Euskadi, etxean atzerri
herbeste hurbilean beldurrez bizituz,
badakit eta nola hilko nauzun laister
argudio gaiztoen arma zekenekin.

Behar zaitut, Euskadi, koleraz beterik,
zu zeran bezain makur ni ere naizenez..
madarikatzen zaitut deskantsurik gabe
irainez musukatuz errenditu arte.

Maite zaitut, Euskadi, eta alferrik da
ez zaitudala maite oihukatzen badut
ohera naramazu gauero zurekin
maindire odolduek irentsi nazaten.

30. Agian

Agian zuk bazenekien
berak bazekiela
ez zeniola dagoeneko
leialtasunik gordetzen.

Agian berak bazekien
zuk bazenekiela
ordu oroko galderaren
erantzun beti estaliaz.

Orduan udaberriko lore xumeak
ikusten zenituen gauez
mesanotxe gainean
portzelanazko ontzitzoan

Agian berak negar egiten zuen
malko isilez goizaldean
zure lo sorgorak
kulparen angustia estaltzerakoan.

Agian horrela behar zuen izan
isiltasuna, loreak, malkoak
portzelanazko ontzitzoa buruki ondoan,
esker txarraren arauak
bait ditu bizitzak gehienetan
leial irauten dutenentzat.

31. Amodio, amore

Ezin zaitut abestu, amodio, amore
plazeraren altzoan zarelako dolore
ekaitzaren marru, irriaren tristura
gau beltzaren argi, argiaren mindura...
sutan daukazulako izotzaren bihotza
izozten duzulako eguzki beroena,
izanik zu geldoen zauri eragingarri
ezin zaitut abestu, amodio, amore.

Ezin zaitut aipatu, maitasun neurrigabe
mugarik ez duenak ez baita dauka izenik,
odolaren deiadar oihu gorritz sortua
zentzu iratzarrien egunsentiko kea...
guziaren beharrez eskas zaizun atala
poema ilun baten sormenezko lerroa,
nahimenaren makurle, zoriaren keinua
ezin zaitut abestu, amodio eroa.

Ezin zaitut abestu, amodio, amore
baikortasun itsuan zarelako debeku,
belazean dagoen lorarik ederrena
izotzaren arnasa zelatari ez balitz...
oroitzapen ttipien gordeka eta kutxa
ezti antsiatuen garraztasun azkena
desio bakarraren ispilu puskatua
ezin zaitut abestu, maitasun ukatua.

(eskeintza diskoa)

Ezin zaitut abestu, amodio, amore
plazeraren altzoan zarelako dolore
ekaitzaren marru, irriaren tristura
gau beltzaren argi, argiaren mindura...
sutan daukazulako izotzaren bihotza
izozten duzulako eguzki beroena,
izanik zu geldoen zauri eragingarri
ezin zaitut abestu, amodio, amore.

Ezin zaitut aipatu, maitasun neurrigabe
mugarik ez duenak ez baita dauka izenik,
odolaren deiadar oihu gorritz sortua
zentzu iratzarrien egunsentiko kea...
guztiaren beharrez eskas zaizun atala
poema ilun baten sormenezko lerroa,
nahimenaren makurle, zoriaren keinua
ezin zaitut abestu, amorio eroa.

Ezin zaitut abestu, amodio, amore
baikortasun itsuan zarelako debeku,
belazean dagoen lorarik ederrena
izotzaren arnasa zelatari ez balitz...
oroitzapen ttipien gordeka eta kutxa
ezti antsiatuen garraztasun azkena
desio bakarraren ispilu puskatua
ezin zaitut abestu, maitasun ukatua.

32. Biographia

Nere izatearen ordu ilunenak maite ditut orain
haiek zirelako kontzientziaren ingude garratza,
itzaltzear delarik zentzu iratzarrien lorezko
baratza
ezin baitut hazia gatzak estali zuen lur antzuan
erein.

Zuhaitz heldua naiz hilobiari itzal isil dagiona,
menturazko ametsa gazte batek noizpait abesti
egina:
atsedena baliz ausaz iraunkorra eta lotan grina
bere soseguan argitsu litzateke lurrezko gizona.

Itzuliko dira exaltazio baten elikagai zaharrak,
uda ederrarekin kantak asmatutako irudi
galkorrak
gorputzak, irriak, mahastien urrea, pozaren
abarrak.

Ez du idatziko liburu zaharren mutu eta gorrak
zorabio batean nahasten direlarik begi hain
nabarrak
azken arnasarekin ordainduko ditugu aintzinako
zorrak.

33. Eskeintza, nere aita zenari

Bizidunaren aberri apala gertatzen zaion etxe
orokorrean
eresirik gabe hil ziren aurrekoak,
duintasun isilez, harridura gabe zorte bakartian
beren azken orduari destainuz iheska
haiek, denbora ukatu baten kudeatzaileak.

Goizero begiratzen zioten mentura itsuari
ohizko afan larrien beira lurrunduan
eta liburu hertsu batean misterioa zantzutuz
apal zeramaten, zorte bakartian, zeruen iraina.

Gauero hesten zutelarik nekearen parentesia
halabeharrari emana izan zaion orri lerrorik
gabean
leialtasunari galdegiten zioten arauaren berri
etsipenak zalantzari erantzuten dion ordu
eskergean.

Han, haiek zuten gorpuztu kondaira itsua,
giza destinoa den zoriak eraman zituen
neurri denen gainetik dagoen agindua
bereganatzera:
besteren agindua, jainkozkoa, gizakoia, beti
ikurtua.

Urduri, arretaz entsegatu zituzten keinu
maitekorrak,
lanean galdu zuten arrenkura gabe bizitzaren
dema,
onest izan ziren ahal zuten neurrian beren
buruekin
eta azkenean arerioari eskeini zioten jakitun
zaharrak
hauzien unean ironiz ohi duen erruki osoa.

Gaur, oharpen zatituen desasoseguari darraikion
gatazka
norberari arrotzak zaizkion norabide
erabakikorretatik jarraitzerakoan
guri haiek, aintzinako irri eta negarren epopeia
idatzitakoek
nor zirenen irudi deseginkorretatik digute
irakasten
ez dagokiola gizakumeari giltzarria duten
jainkoen epaia:
pietate haundiaren arrena digute gauetik
zuzentzen.

Bizidunaren aberri apala gertatzen zaion etxe
orokorrean
eresirik gabe hil ziren aurrekoak,
duintasun isilez, harridura gabe zorte bakartian
beren azken orduari destainuz iheska
haiek, denbora ukatu baten kudeatzaileak.

Goizero begiratzen zioten mentura itsuari
ohizko afan larrien beira lurrunduan
eta liburu hertsu batean misterioa zantzutuz
apal zeramaten, zorte bakartian, zeruen iraina.

Gauero hesten zutelarik nekearen parentesia
halabeharrari emana izan zaion orri lerrorik
gabean
leialtasunari galdegiten zioten arauaren berri
etsipenak zalantzari erantzuten dion ordu
eskergean.

Han, haiek zuten gorpuztu kondaira itsua,
giza destinoa den zoriak eraman zituen
neurri denen gainetik dagoen agindua
bereganatzera:
besteren agindua, jainkozkoa, gizakoia, beti
ikurtua.

Urduri, arretaz entsegatu zituzten keinu
maitekorrak,
lanean galdu zuten arrenkura gabe bizitzaren
dema,
onest izan ziren ahal zuten neurrian beren
buruekin
eta azkenean arerioari eskeini zioten jakitun
zaharrak
auzien unean ironiz ohi duen erruki osoa.

Gaur, oharpen zatituen desasoseguari darraikion
gatazka
norberari arrotzak zaizkion norabide
erabakikorretatik jarraitzerakoan,
guri haiek, aintzinako irri eta negarren epopeia
idatzitakoek
nor zirenen irudi deseginkorretatik digute
irakasten
ez dagokiola gizakumeari giltzarria duten
Jainkoen epaia:
pietate haundiaren arreta digute gauetik
zuzentzen.

34. Ez esan, maite

Ez dezagun esan, maite
gu ez ginela horrelakoak,
munduak ginduela hondatu.
Gu ere mundua ginen
materia ilun berberaz eginak
ez ginen besteek uste bezain makurrak
ez guk nahi bezain zuzenak.
Gugan zegoen argia itzali baldin bazen
ez inori errurik bota
ez kulparik egotzi
argitik ilunerako urratsa
mila bider eman bai genuen,
hainbestetan orbandu
elkarrekiko leialtasun lehena.
Orain badakigu nun gauden
eta zer geran
eta zer itxoin genezaken
egunsenti batetatik.

Ez dezagun esan, maite
gu ez ginela horrelakoak,
munduak ginduela hondatu.
Gu ere mundua ginen,
materia ilun berberaz eginak,
ez ginen besteek uste bezain makurrak
ez guk nahi bezain zuzenak.
Gugan zegoen argia itzali baldin bazen
ez inori errurik bota
ez kulparik egotzi,
argitik ilunerako arratsa
mila bider eman baigenuen,
hainbestetan orbandu
elkarrekiko leialtasun lehena.
Orain badakigu nun gauden
eta zer geran
eta zer itxon genezaken
egunsenti batetik.

35. Habanera

Berriro itzuliko balitz iragan denbora arrotza berdin kontsumi nezake vanilla gozo artean, itsaso urrun batetan irudimena galdurik udaberriko euritan larrosak pizten ikusiz. Osaba komertzianterik ez nuen izan Habanan, pianorik ez zegoen bizi nintzen etxe hartan, neskatxen puntilla finak udako arratsaldetan, errosario santua neguko gela hotzean.

Ezpainek gordetzen dute ezpain bustien gustoa desiozko hotzikaran etsipenaren tamalez, gaua zelatan dakusat kontzientzia bilutsik badoaz orduz geldiak gogorapenen hegalez. Jaio ginen, bizi gera ez dugu ezer eskatzen, itsasontzia astiro kaiatik ari da urruntzen, Antillak zintzilik daude argazkien paretetan karta bat idatziko dut norbaitek erantzun dezan.

Tabako, ron ta kanelaz sukartutako ametsetan algarak entzuten ziren Habanako putetxetan, abanikodun mulatak gauari haize egiten musiken aide nagiek odola erretzen zuten. Jaio ginen, bizi gera, ez dugu ezer eskatzen itsasontzia astiro kaiatik ari da urruntzen. Antillak zintzilik daude argazkien paretetan karta bat idatziko dut norbaitek erantzun dezan.

Berriro itzuliko balitz iragan denbora arrotza berdin kontsumi nezake **banilla** gozo artean, itsaso urrun batetan irudimena galdurik udaberriko euritan larrosak pizten ikusiz. Osaba komertzianterik ez nuen izan Habanan, pianorik ez zegoen bizi nintzen etxe hartan, neskatxen puntilla finak udako arratsaldetan, errosario santua neguko gela hotzean.

Ezpainek gordetzen dute ezpain bustien gustoa desiozko hotzikaran etsipenaren tamalez, gaua zelatan dakusat kontzientzia bilutsik badoaz orduz geldiak gogorapenen hegalez. Jaio giñen, bizi gera ez dugu ezer eskatzen itsasontzia astiro kaiatik ari da urruntzen. Antillak zintzilik daude argazkien paretetan karta bat idatziko dut norbaitek erantzun dezan.

Tabako, ron ta kanelaz **girotutako arratsetan** algarak entzuten ziren Habanako putetxetan, abanikodun mulatak gauari haize egiten musiken aide nagiek odola erretzen zuten. Jaio giñen, bizi gera ez dugu ezer eskatzen itsasontzia astiro kaiatik ari da urruntzen. Antillak zintzilik daude argazkien paretetan karta bat idatziko dut norbaitek erantzun dezan.

36. Neguaren zai / Ez nau izutzen negu hurbilak

Ez nau izutzen negu hurbilak
uda beteko beroan
dakidalako irauten duela
orainak ere geroan
izadiaren joan geldian
gizaldirako lerroan
guzia present biurtu arte
nor izanaren erroan.

Ez nau beldurtzen egunsentian
arnas zuridun izotzak
nun dirudien bizirik gabe
natura zabal hilotzak
eguzki eder joan guzien
argia bait du bihotzak
eta zentzuen mila ernegai
iraganaren oroitzak.

Ez nau larritzen azken orduan
arnasa galdu beharrak
bide xumea hesituarren
amildegiaren larrak...
ardo berriak onduko dira
mahastietan aihen zaharrak
gure oraina arrazoiturik
beste batzuren biarrak.

Ez nau iluntzen baratzatikan
azken loreak biltzeak
muga guzien arrazoi bila
arnas gabe ibiltzeak,
arratsaldeko argi betera
zentzu denak umiltzeak...
atsedenezko loa bait dakar
behin betirako hiltzeak.

37. Henry Millerri eskutitza

Sexoa gora, sexoa behera
sentitzen detan pereza
garai batean izan genuen
zorionaren promesa
plazera ez da beti haundia
postura aldrebasa
gora begira jartzen denean
zeru-lurren jueza.

Desio dugu desio bera
desio dugu ez ohia?
zoramenak jotzen duen arte
modu baldarrean goia
misterioa desegiten da
askatzean botoia
pasioaren hilobia da
eguneroko ohia (ohea).

Maite duenak edertasuna
maite duenak lilura
hurbiletik begira dezala
Platonen liburu hura
oturuntza ez da asetzeko
norberaren ardura
amaitzen ez den miresmena da
ametsaren aingura.

Zahartzaroan sentitzen du batek
bereaz konturatuta
zeinen laburra izan den uda
ia neguan sartuta
xurgaketan ibili beharra
burua makurtuta
arrek ez dugu asko irauten
bandera altxatuta.

Petrarcak Laura, Dantek Beatriz,
eta Pellok Madalena,
maitasunean egin behar da
bestearekin ahal dena
batek poemak, besteak gerra
ahitu arte kemena
kupirik gabe fornikatzea
horixe da onena.

38. Jardin bat zuretzat

Egunak eta gauak, uda eta neguak
etsipen ilunenak, zorion orduak
bizitzaren zauriak, helburu galduak
laztanik xamurrenak, bide erratuak
elkarren babesean igarotakuak.

Egunsentiko ihintza, goizeko loreak
itsasoaren hatsa eta koloreak
urruneko hiriak, lurralde hobeak
musika eder baten azken akordeak
maitasunezko hitzak barruan gordeak.

Eskutikan hartuta amilduak gera
erreka bat bezela menditikan behera,
oinazea geurea, geurea plazerra,
itzal bihurtuko naiz zu galtzen bazera
itzalaren itzala, ezereza bera.

Mugarik gogorrena, noizpait hil beharra
igaro eta gero munduko zeharra,
mendabeltxen usaia, zure irrifarra
betiko gozatzea nere ametsa da
zeruko jardinetan, zerurikan bada.

39. Malkoak euri balira

Malkoak euri balira
udazken traidorean
maitalerik gabe
kolpez bazter utzia
emazte adintsua
gertatzen denean
ehun hodei ilunen
jasa izugarriek
kaleak uholdeka
itoko lituzkete,
errotik garbituko
ohizko zekenkeriak
hondakinez gainezka
dituen bihotzak.

Malkoak euri balira
kupirarik gabe
haurtxo baten gorputza
gerra izugarriek
burniz eta metrailaz
hausten dutenean,
ama denen oihuek
espantuzko irrintziz
izoztu lezakete
entzumenik ez duen
itsaso zabala.

Malkoak euri balira
adoleszente baten
ezpain oihukariak
harresi baten kontra
torturaren espantuz
zauri direnean
etxerik altuenak
lotsaz eror litezke
gizadi osoa
redimitu nahirik,
eta lore bakarrek
entona lezakete
ehortze letani bat
zerraldo gainetan.

40. Zuk badiozu

Zuk badiozu nik ez dudala
hitzik maitea zuretzat
ezta zuretzat nik ez dudala
maitea orain hitzikan
nik hitzik ez dut aspaldietan
solas gaiztoak baizikan
gastatutako oihal xare bat
izpiritua hutsikan
zer dira hitzak, noretzat dira
zuretzat izan ezikan.

Zuk badiozu nik ez dudala
pozik maitea zuretzat
ez da zurekin ez daukadala
maitea orain pozikan
pozek datzaten putzu horretan
ez da aspaldi urikan
beira guztiak uholde dira
soa amilduz gauzetan
zu urrun zaude, bila noazu,
egunsenti ilunetan.

Zuk badiozu nik ez dudala
hitzik maitea zuretzat
ez da zuretzat nik ez dudala
maitea orain hitzikan
nik ez dut ezer hori da gauza
ez hitzik ez etxerikan
ez pentsamendu, ez aberririk
ia ez dut ametsikan
bizitza baten azken hondarrak
eta zuloak patrikan. (bis)

Zuk badiozu nik ez dudala
hitzik, maitea, zuretzat
ezta zuretzat nik ez dudala
maitea, orain hitzikan.
Nik hitzik ez dut aspaldietan
solas gaiztoak baizikan
gastatutako oihal xare bat,
izpiritua hutsikan,
zer dira hitzak, noretzat dira
zuretzat izan ezikan?

Zuk badiozu nik ez dudala
pozik. maitea. zuretzat
ez da zurekin nik ez dudala
maitea, orain pozikan.
Pozek datzaten putzu horretan
ez da aspaldi urikan,
beira guztiak uholde dira
soa amilduz gauzetan
zu urrun zaude, bila noazu
egunsenti ilunetan.

Zuk badiozu nik ez dudala
hitzik, maitea, zuretzat
ez da zuretzat nik ez dudala
maitea orain hitzikan.
Nik ez dut ezer, hori da gauza
ez hitzik, ez etxerikan
ez pentsamendu, ez aberririk
ia ez dut ametsikan:
bizitza baten azken hondarrak
eta zuloak patrikan.